

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра географії та природознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

Шарин С.В.

25. 10 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В 68 Географія природоохоронних територій України

(шифр і назва навчальної дисципліни)

ОП «Географія»

спеціальність 106 «Географія»

10 «Природничі науки»

(галузь знань)

Факультет природничих наук

(назва факультету)

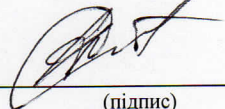
Робоча програма Географії природоохоронних територій для студентів спеціальності 106 «Географія», галузь знань 10 «Природничі науки». „15” вересня 2020 р. – 15 с.

Розробники:

Атаманюк Я.Д., завідувач кафедри географії і природознавства, кандидат географічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри географії та природознавства

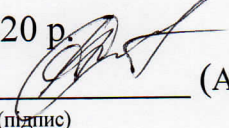
Протокол від “15” вересня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри географії та природознавства (Атаманюк Я.Д.)
(підпис)

“15” вересня 2020 р.

Схвалено науково-методичною радою факультету природничих наук.

Протокол від “23” вересня 2020 р. № 1

“23” вересня 2020 р. (Атаманюк Я.Д.)
Голова _____ (підпис)

©Атаманюк Я.Д., 2020 рік
© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 10 Природничі науки (шифр і назва)	Дисципліни вільного вибору студента	
	Спеціальність: 106 Географія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	-
	Освітня програма: географія	Семестр	
Загальна кількість годин – 180		шостий	-
		Лекції	
		24 год.	-
		Практичні, семінарські	
		36 год.	-
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		120 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 1:2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни «Географія природоохоронних територій України» є надання студентам основ теоретичних знань про заповідні території, їх структуру і функціонування; шляхи збереження незайманої природи та підтримки сталого натурального процесу в різних природних умовах та знання поширення таких об'єктів в Україні і світі.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Географія природоохоронних територій України» є:

- ознайомлення з особливостями організації природоохоронних територій;
- оволодіти підходами щодо аналізу поширення природоохоронних територій та їх екосистемного значення;
- отримати навички основ планування і управлінського забезпечення організації різних видів діяльності у національних і ландшафтних парках.

Компетентності:

К І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів

ЗК01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК02. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

СК05. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

СК06. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

Результати навчання:

ПР03. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПР05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПР10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

ПР19. Оцінювати роль України в світі, знати і пояснювати особливості просторової організації природи, населення і господарства України.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та історія розвитку заповідної справи в Україні.

Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям. Основні терміни та поняття. Зміст, мета, об'єкт та завдання. Методи дослідження. Перспективні напрями розвитку.

Тема 2. Історичні особливості організації заповідної справи в Україні та світі. Історія розвитку природно-заповідної справи в світі і в Україні та їх тенденції на сучасному етапі. Особливості розвитку заповідної справи у західній і східній частинах України (відповідно до часу їх входження у склад Російської і Австро-Угорської імперій, Польщі, Румунії, СРСР). Еволюція природоохоронних категорій і їхнього функціонального призначення.

Тема 3. Організаційно-правові засади заповідної справи. Законодавча база: сутність, базові принципи. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Право власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Тема 4. Класифікація природоохоронних територій. Підходи до класифікацій в світі та в Україні. Класифікація природно-заповідного фонду в залежності від походження екосистем. Виділення груп заповідних територій та об'єктів України згідно їх категорії, кількості та площі.

Тема 5. Регіональні особливості організації природно-заповідних територій. Фізико-географічні передумови формування природоохоронних територій: особливості розміщення, геологічної та геоморфологічної будови, ґрунтів, біоти, гідрологічної мережі ландшафтних комплексів тощо.

Тема 6. Створення та проектування територій природнозаповідного фонду України. Мета створення заповідників. Функції заповідників. Критерії відбору заповідних територій. Об'єкти охорони в заповідниках. Екологічна мережі зелених коридорів.

Змістовий модуль 2. Заповідна справа в Україні.

Тема 7. Географія природоохоронних територій, об'єкти. Функції (консерваційна, біоконсерваційна, біогенетична, наукова, інформаційна і документаційна, захисна екологічна, середовищезахисна, економічна, соціальна, природно-пізнавальна, освітня, ландшафтно-естетична) природнозаповідних об'єктів різних категорій. Відмінності функціонального призначення об'єктів вищої категорії заповідності – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки.

Тема 8. Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України. Загальна характеристика та структура ПЗФ України. Диспропорції географічного і категоріального розподілу природно-заповідних об'єктів, їх причини та наслідки. Головні завдання і цілі різних природно-заповідних категорій та особливості природоохоронного режиму у їхніх межах.

Тема 9. Заповідники, їх поширення в Україні та світі. Завдання та умови створення природних та біосферних заповідників. Режим охорони. Міжнародна мережа. Біосферні заповідники (резервати) як модельні території для сталого розвитку та деякі аспекти вдосконалення їхньої діяльності в Україні.

Тема 10. Національні парки та їх поширення в Україні і світі. Стан формування та перспективи розширення територій. Проблеми та перспективи використання національних природних парків для розвитку екологічного туризму в Україні.

Тема 11. Інші природоохоронні об'єкти та їх поширення (на прикладі областей України). Природоохоронні території та об'єкти регіонального та місцевого значення. Територіальна структура. Кількісні характеристики. Порівняльний аналіз.

Тема 12. Природоохоронні території Карпатського регіону. Типологія територій. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 13. Природоохоронні території Івано-Франківської області. Об'єкти ПЗФ області та їх характеристики. Територіальні диспропорції розміщення. Перспективи розвитку.

*Тема 14. Місце і значення БЗ, ПЗ і НПП в організації і проведенні екологічного моніторингу на національному і глобальному рівнях. Класифікація систем моніторингу. Моніторинг довкілля в Україні. **Моніторинг показників біологічного різноманіття. Інформаційна взаємодія.***

Тема 15. Наукові дослідження на природно-заповідних територіях України. Вивчення природного біотичного та ландшафтного різноманіття природоохоронних територій України, ведення моніторингу, обґрунтування створення нових заповідних територій та збереження існуючих, використання сучасних технологій (геоінформаційні системи, дрони, фотопастки) у природоохоронній діяльності.

Тема 16. Наукові дослідження на природно-заповідних територіях Карпатського регіону. Основні наукові принципи та критерії формування та оцінки заповідних об'єктів регіону. Проблеми розвитку природно-заповідної справи.

Тема 17. Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів України та їх сталого розвитку. Організаційно-правові аспекти збереження біорізноманіття в Україні

Тема 18. Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів Карпатського регіону та їх сталого розвитку. Розрахунок рекреаційного навантаження та рекреаційної ємності об'єктів ПЗФ регіону. Формування “Червоної книги” і “Зеленої книги” Карпатського регіону.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		П	Лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та історія розвитку заповідної справи в Україні.						
Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям	10	2	2			6
Тема 2. Історичні особливості організації заповідної справи в Україні та світі	10	2	2			6
Тема 3. Організаційно-правові засади заповідної справи	12	2	2			8
Тема 4. Класифікація природоохоронних територій.	10	2	2			6
Тема 5. Регіональні особливості організації природнозаповідних територій	10	2	2			6
Тема 6. Створення та проектування територій природнозаповідного фонду України	12	2	2			8
Разом за змістовим модулем 1	64	12	12			40
Змістовий модуль 2. Заповідна справа в Україні.						
Тема 7. Географія природоохоронних територій, об'єкти.	14	2	2			10
Тема 8. Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України	10	2	2			6
Тема 9. Заповідники, їх поширення в Україні та світі.	8	2	2			4
Тема 10. Національні парки та їх поширення в Україні і світі.	8	2	2			4
Тема 11. Інші природоохоронні об'єкти та їх поширення (на прикладі областей України)	10	2	2			6
Тема 12. Природоохоронні території Карпатського регіону	8	2	2			4
Тема 13. Природоохоронні території Івано-Франківської області	6		2			4
Тема 14. Місце і значення БЗ, ПЗ і НПП в організації і проведенні екологічного моніторингу на національному і глобальному рівнях.	12		2			10
Тема 15. Наукові дослідження на природнозаповідних територіях України.	12		2			10

Тема 16. Наукові дослідження на природнозаповідних територіях Карпатського регіону.	8		2			6
Тема 17. Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів України та їх сталого розвитку.	10		2			8
Тема 18. Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів Карпатського регіону та їх сталого розвитку	10		2			8
Разом за змістовим модулем 2	116	12	24			80
Усього годин за 7 семестр	180	24	36			120

5. Зміст лекційного матеріалу

№ з/п	Назва теми лекції	Зміст лекції
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та історія розвитку заповідної справи в Україні.	
1.	Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям.	Основні терміни та поняття. Зміст, мета, об'єкт та завдання. Методи дослідження. Перспективні напрями розвитку.
2.	Історичні особливості організації заповідної справи в Україні та світі.	Етапи формування природи України. Періодизація розвитку заповідної справи у світі. Історичні віхи розвитку природно-заповідного фонду в Україні. Перспективи розвитку.
3.	Організаційно-правові засади заповідної справи	Основні законодавчі акти, щодо регулювання діяльність ПЗФ (міжнародні та національні). Закони України «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону навколишнього середовища», «Про Червону книгу України», тощо. Концепція «Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2030 року».
4.	Класифікація природоохоронних територій.	Класифікація природоохоронних об'єктів в Україні: природні території та об'єкти, штучно створені об'єкти. Міжнародні класифікації природоохоронних територій.
5.	Регіональні особливості організації природно-заповідних територій	Фізико-географічні передумови створення ПЗФ у різних ландшафтних зонах.
6.	Створення та проектування територій природнозаповідного фонду України	Процедура створення об'єктів природно-заповідного фонду. Функції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України у сфері природоохоронного права. Завдання та

		функції Департаменту охорони природних ресурсів. Завдання та функції Департаменту заповідної справи. Роль ЮНЕСКО у створенні та охороні заповідних територій. Зонування територій ПЗФ України.
Змістовий модуль 2. Заповідна справа в Україні.		
7.	Географія природоохоронних територій, об'єкти.	Територіальні відмінності функціонального призначення об'єктів вищої категорії заповідності. Поняття екологічної мережі. Національна екологічна мережа. Всеєвропейська екологічна мережа. Системи природоохоронних територій міжнародного значення (біосферні резервати, “Спадщина”, “Рамсар”, “Аква”, “Європейська геологічна спадщина”).
8.	Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України	Загальна характеристика та структура ПЗФ України. Диспропорції географічного і категоріального розподілу природно-заповідних об'єктів, їх причини та наслідки. Нові підходи до зонування природно-заповідних територій
9.	Заповідники, їх поширення в Україні та світі.	Природні та біосферні заповідники України, загальна характеристика. Неузгодження міжнародної і національної категорій «біосферний заповідник». Найбільші заповідники Європи та Світу.
10.	Національні парки та їх поширення в Україні і світі.	Національні природні парки України, загальна характеристика. Найбільші НПП Європи та Світу.
11.	Інші природоохоронні об'єкти та їх поширення (на прикладі областей України)	Заказники, пам'ятки природи та заповідні урочища. Штучно створені об'єкти ПЗФ. Ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, Парки-пам'ятки садово паркового мистецтва України тощо.
12.	Природоохоронні території Карпатського регіону	Заповідники, природні парки, заказники, пам'ятки природи та заповідні урочища Карпатського регіону, проблеми та перспективи їх розвитку.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та історія розвитку заповідної справи в Україні.	
1.	Місце заповідної справи у системі природокористування та охорони природи.	2
2.	Основні етапи формування заповідної справи у світі та в Україні.	2
3.	Природоохоронне законодавство України. Екологічно шкідливі для збереження природно-заповідного фонду закони та законопроекти.	2
4.	Категорії природоохоронних територій та їх класифікація	2
5.	Аналіз регіональних особливостей організації природно-заповідного фонду	2
6.	Порядок створення і оголошення територій і об'єктів державного природно-заповідного фонду.	2
	Змістовий модуль 2. Заповідна справа в Україні.	
7.	Диспропорції географічного і категоріального розподілу природно-заповідних об'єктів	2
8.	Завдання, цілі та природоохоронний режим різних природно-заповідних категорій	2
9.	Стан та перспективи розвитку заповідників України	2
10.	Рекреаційна діяльність національних парків України	2
11.	Територіальні відмінності забезпеченості об'єктами ПЗФ регіонального та місцевого значення областей України	2
12.	Формування екомаршрутів природоохоронними територіями Карпатського регіону	2
13.	Розробка екологічної стежки на території ПЗФ області	2
14.	Сучасний стан системи моніторингу довкілля	2
15.	Географічні дослідження природно-заповідних територій України	2
16.	Оцінка стану територій природно-заповідного фонду Карпатського регіону	2
17.	Проблеми збереження біотичного та ландшафтного різноманіття	2
18.	Розрахунок рекреаційного навантаження та рекреаційної ємності об'єктів ПЗФ регіону.	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та історія розвитку заповідної справи в Україні.	
1.	Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям	6
2.	Історичні особливості організації заповідної справи в Україні та світі	6
3.	Організаційно-правові засади заповідної справи	8
4.	Класифікація природоохоронних територій.	6
5.	Регіональні особливості організації природнозаповідних територій	6
6.	Створення та проектування територій природнозаповідного фонду України	8
	Змістовий модуль 2. Заповідна справа в Україні.	
7.	Географія природоохоронних територій, об'єкти.	10
8.	Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України	6
9.	Заповідники, їх поширення в Україні та світі.	4
10.	Національні парки та їх поширення в Україні і світі.	4
11.	Інші природоохоронні об'єкти та їх поширення (на прикладі областей України)	6
12.	Природоохоронні території Карпатського регіону	4
13.	Природоохоронні території Івано-Франківської області	4
14.	Місце і значення БЗ, ПЗ і НПП в організації і проведенні екологічного моніторингу на національному і глобальному рівнях.	10
15.	Наукові дослідження на природнозаповідних територіях України.	10
16.	Наукові дослідження на природнозаповідних територіях Карпатського регіону.	6
17.	Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів України та їх сталого розвитку.	8
18.	Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів Карпатського регіону та їх сталого розвитку	8

8. Індивідуальні завдання

9. Система поточного та підсумкового контролю результатів навчання

Залік (6 семестр)

Поточне тестування та контроль самостійної роботи			Сума
Тестове опитування за лекційним матеріалом	Оцінки за практичні роботи	Контроль самостійної роботи	
30	50	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D		
50 – 59	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

10. Рекомендована література

1. Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мокін В. Б., Сафранов Т. А., Горова А. І., Прилипко В. А., Адаменко О. М., Полетаєва Л. М., Картавцев О. М. - 2-е вид., перероб. і доп. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 232 с.

2. Бойчук, Ю.Д. Екологія і охорона навколишнього середовища: навчальний посібник / Ю.Д. Бойчук, Е.М. Солошенко, О.В. Бугай. — 4-е видання. — Суми : Університетська книга, 2019. — 316 с.: іл.
3. Концепція загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року // <https://www.kmu.gov.ua/npas/29190369>
4. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду / Олексій Василюк, Анастасія Драпалюк, Григорій Парчук, Дарія Ширяєва. За заг. редакцією Олени Кравченко — Львів, 2015, 80 с.
5. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природнозаповідного фонду. Інструктивні та методичні матеріали / О. Василюк, К. Норенко, К. Полянська, С. Шутяк, Д. Ширяєва; [за заг. ред. О. Кравченко]. — Видавництво «Компанія “Манускрипт”» — Львів, 2018. — 136 с.
6. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчу — Львів: Гриф Фонд, 2010. — 92 с.
7. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. / За загальною редакцією М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. — К.: 2003. — 306 с.
8. Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи? Збірник вибраних матеріалів / [за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора]. — Львів: «Тиса», 2017. — 238 с
9. Мудрак О.В. Заповідна справа: Навч. Посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. — Херсон: Олді плюс, 2020. — 640 с.
10. Природно-заповідний фонд: зелена скарбниця громади / О. Василюк, С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко] — Видавництво «Компанія “Манускрипт”» — Львів, 2019. — 48 с.
11. Соломенко, Л.І. Екологія людини: навчальний посібник / Л І Соломенко. — К. : Центр учбової літератури, 2019. — 120 с.: іл

12. Про природно-заповідний фонд України. Закон України. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
13. <http://www.menr.gov.ua/> – сторінка Міністерства екології і природних ресурсів України.
14. <http://unesco.org.ua/> – сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.
15. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> – сторінка Всеєвропейської екологічної мережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.
16. <http://www.panda.org/> – сторінка Міжнародного фонду охорони природи (WWF International)